

Зрозуміло, чим молодший учень, тим частіше йому потрібна опора на позитивну оцінку вчителя. Але гуманне ставлення до вихованців зовсім не означає надмірного й одноманітного заохочення дітей. Такі вислови мають короточасний емоційний вплив і не замінять розгорнутих оціночних суджень про те, що саме добре і над чим ще треба попрацювати. Крім того, діти швидко звикають, що вчитель хвалить всіх однаково, а отже, похвала з часом втрачає стимулююче значення.

Турбуючись про етичний вплив оцінки, вчитель завжди прагне, щоб дитина зрозуміла її справедливість, інакше найкращі наміри призведуть до протилежних наслідків. Тому треба дорожити своєю оцінкою, не оцінювати незасвоєне, ставити її лише за істотне, висловлювати по-різному, зберігаючи людську гідність учня.

Основою для оцінки навчальних досягнень учня є підсумки контролю. Функції оцінки не обмежуються тільки констатацією рівня досягнень. Оцінка є засобом стимулювання учіння. Під впливом об'єктивного оцінювання в учнів формується адекватна самооцінка, критичне ставлення до своїх успіхів.

Проблема перевірки, обліку й оцінювання знань потребує формулювання вимог до їх ефективної організації. Майже всі дослідники визначають такі вимоги здійснення контролю як його індивідуальний характер, систематичність, об'єктивність, гласність (наочність), диференційований підхід, а також всебічність перевірки.

Одним з важливих питань контролю є визначення форм і методів його реалізації. Педагогічна література широко презентує індивідуальні, фронтальні і групові форми, а також письмові, усні й практичні методи контролю, ведення учнівського портфоліо.

Отже, педагогічне оцінювання має бути довготривалим, дієвим стимулом активності учня на уроці, зрозумілим за змістом, вказувати (прямо чи опосередковано) на способи виправлення помилок, утверджувати позитивні емоції, адже В. Сухомлинський говорив: «Успіх у навчанні – єдине джерело внутрішніх сил дитини, які породжують енергію для подолання труднощів, бажання вчитися» [3].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Стеценко І. Освітня політика. URL: <http://education-ua.org/ru/articles/1361-formuvalne-otsinyuvannya-u-pochatkovij-shkoli> (дата звернення: 12.01.2021).
2. Нова українська школа: поради для вчителя / за заг. ред. Н. М. Бібік. Київ : Літера ЛТД, 2018. 160 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8/2018/12/12/11/20-11-2018rekviz.pdf>. (дата звернення: 02.01.2021).
3. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: В 5 т. Київ : Радянська школа. 1976. Т. 2. С. 465.

Оксана Онопрієнко

канд. пед. наук, старший науковий співробітник,
завідувач відділу початкової освіти імені О. Я. Савченко,
Інститут педагогіки НАПН України
(м. Київ, Україна)

ДО ПИТАННЯ РОЗРОБЛЕННЯ ЗАГАЛЬНИХ КРИТЕРІЇВ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Об'єктивність і точність контролю навчальних досягнень учнів забезпечуються оптимально й точно обраними критеріями оцінювання. Критерії – це набір кількісних і якісних характеристик, що використовуються для винесення судження щодо

виконання, продукту діяльності або як інструмент оцінювання. Це «реальні ознаки, величини, які обираються як вимірники об'єктів оцінювання. Обрані критерії є основою визначення рівнів навчальних досягнень учнів» [1, с. 488]. Критерії оцінювання результатів навчання здобувачів освіти диференційовані у відповідності до їхніх вікових можливостей і рівня попередньої підготовки. Оскільки в контексті реалізації компетентнісного підходу під об'єктом контролю й оцінювання розуміємо внутрішній зміст освіти – інтегрований результат навчальної діяльності учня, то й критерії оцінювання мають бути такими, що відображають міру сформованості складників змісту на кожному етапі процесу навчання.

Стартовою позицією у розробленні критеріїв оцінювання є завдання забезпечити визначення якості засвоєних компонентів змісту, здатність користуватися ними у звичних і частково змінених умовах. У визначенні критеріїв оцінювання в дидактиці обґрунтовані параметри, що означають такі характеристики: повнота (вирізняється обсягом засвоєних знань і умінь, передбачених навчальною програмою); глибина (наявність знань і вмінь, які відображають зв'язки й закономірності у змісті навчального курсу); дієвість (готовність застосувати знання і вміння у типових ситуаціях, у тому числі життєвих); гнучкість (здатність знаходити варіативні способи застосування знань і вмінь при змінених умовах); конкретність і узагальненість (наявність узагальнених знань, здатність підводити конкретні знання під узагальнені); стислість і розгорненість (здатність виявити свої знання і вміння компактно або, навпаки, розлого показати покрокові операції, необхідні для досягнення певної навчальної мети); систематичність (спроможність осмислити наявні знання і вміння як базову сукупність для інших знань і вмінь); системність (здатність об'єднати в певну структуру знання, уміння і навички, засвоєні в різний час); усвідомленість (розуміння зв'язків між елементами знань, розрізнення суттєвих і несуттєвих зв'язків, засвоєння способів здобування знань, уміння їх застосовувати); міцність (тривале утримання в пам'яті знань, умінь і навичок, готовність їх застосувати за необхідності).

Вказані орієнтири до певної міри використовуються для вироблення загальних критеріїв оцінювання. Вони розкривають загальні підходи до визначення рівня навчальних досягнень учнів у системі загальної середньої освіти та встановлюють відповідність між вимогами до знань, умінь і навичок учнів та показником оцінки в балах відповідно до рівнів навчальних досягнень.

Загальні критерії поширюються на оцінювання об'єктивних складників змісту освіти: знання; загальнонавчальні та предметні уміння й навички; складники, що характеризують загальнонавчальні уміння і компетентності – розумові операції, вміння виявляти проблеми та розв'язувати їх, формулювати гіпотези; вміння будувати оцінні судження тощо. Вбачається, що за загальними критеріями здійснюється оцінювання у процесі повсякденного вивчення результатів навчальної роботи учнів на уроках і вдома, а також за результатами перевірки навчальних досягнень учнів: усної, зокрема, індивідуальне, групове та фронтальне опитування; письмової, зокрема, самостійні та контрольні роботи, тестування; графічної, зокрема, робота з діаграмами, графіками, схемами, контурними картами; практичної, зокрема, виконання різних видів експериментальних досліджень та навчальних проєктів, робота з біологічними об'єктами, виготовлення виробів [2].

На основі загальних критеріїв формують критеріальні орієнтири для оцінювання досягнень учнів на кожному ступеню освіти. Вони наповнюються конкретним змістом, властивим кожній освітній галузі.

Упровадження в 2018 р. нового Державного стандарту початкової освіти зумовило переосмислення низки нормативних актів і створення нових. Наразі початковій школі не надано затверджених критеріїв оцінювання, тому ми здійснили спробу розроблення проєкту такого документа (табл. 1) [3].

Таблиця 1

Загальні критерії оцінювання навчальних досягнень учнів/учениць початкової школи

Рівень навчальних досягнень	Характеристика рівня навчальних досягнень учня/учениці
Початковий	<p>Упізнає, розрізняє поняття, їх ознаки, моделі, подані в готовому вигляді; відтворює способи дій за зразком або за настановами; будує короткі висловлювання щодо наданої інформації за орієнтиром або з допомогою;</p> <p>з допомогою встановлює окремі зв'язки між об'єктами.</p> <p><i>Виконує завдання типу: «упізнай», «перекажи», «назви», «зафіксуй» тощо</i></p>
Середній	<p>Називає суттєві ознаки понять, установлює їх спільні й відмінні ознаки, властивості; відтворює способи дій за орієнтовною основою; будує висловлювання щодо наданої інформації, ілюструє її розуміння прикладом із життєвого досвіду;</p> <p>формулює і використовує у простих завданнях правила, зв'язки і залежності, пояснює їх за наданим прикладом.</p> <p><i>Виконує завдання типу: «опиши», «проілюструй», «добери», «наведи приклад», «доповни» тощо</i></p>
Достатній	<p>Застосовує засвоєні поняття і способи дій у типових навчальних ситуаціях;</p> <p>знаходить і узагальнює потрібну інформацію, формулює висновки з частковою аргументацією;</p> <p>встановлює внутрішньопредметні зв'язки і залежності, самостійно пояснює їх.</p> <p><i>Виконує завдання типу: «використай», «поясни», «знайди значення», «встанови відповідне», «визнач» тощо</i></p>
Високий	<p>Застосовує і комбінує засвоєні поняття і способи дій у змінених навчальних і практичних ситуаціях;</p> <p>узагальнює інформацію із кількох джерел, формулює і аргументує висновки;</p> <p>встановлює міжпредметні зв'язки і залежності, послідовно будує міркування, висловлює власне ставлення;</p> <p>використовує різні навчальні стратегії для розв'язання проблемної ситуації, обґрунтовує свої рішення, оцінює результат.</p> <p><i>Виконує завдання типу: «визнач частини», «встанови взаємозв'язки», «з'ясуй причину і наслідок», «розглянь різнобічно», «класифікуй за певними ознаками»; «оціни», «вислови ставлення», «захисти свою точку зору», «перевір», «зроби висновок», «передбач наслідки», «поєднай», «сплануй», «створи», «запропонуй своє рішення», «досліди» тощо.</i></p>

Як бачимо з таблиці, описані дії подані у формулюваннях, що визначають результати навчання за першим рівнем кваліфікації в Національній рамці кваліфікацій, де перша позиція відображає рівень сформованості компонентів знань і умінь учнів; друга – пов'язана з характеристиками формування суджень і

комунікування; третя – відображає здатність до навчання і розвитку, автономність і відповідальність. Помітно простежується розвиток і поступове ускладнення навчальних дій на кожному рівні досягнень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти : підручник. Київ : Грамота, 2012. 504 с.

2. Про затвердження Критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів (вихованців) у системі загальної середньої освіти іти / Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0566-11#Text>. (дата звернення: 12.01.2021).

3. Онопрієнко О. В. Дидактико-методичні засади контролю й оцінювання навчальних досягнень молодших школярів : монографія. Київ : Педагогічна думка, 2020. 400 с.

Лариса Сущенко

доктор пед. наук, професор,
завідувач кафедри дошкільної та початкової освіти,
Запорізький національний університет
(м. Запоріжжя, Україна)

Еліза Семеренко

здобувач освіти

ПЕДАГОГІЧНИЙ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК КРЕАТИВНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Радикальні зміни, які відбуваються в сучасному освітньому середовищі націлюють на нагальну необхідність виховання особистості мислячої, самостійної, творчої, креативної.

Актуальність дослідження проблеми креативності дітей молодшого шкільного віку обумовлена необхідністю розвитку творчих якостей особистості, створенням умов для формування основних компонентів творчого мислення. Завдання розвитку креативності – загальної здатності до творчості – стоїть і перед першою освітньою сходинкою – початковою школою. Розвиток креативності має свої особливості в кожному віковому періоді, причому різні фактори, що впливають на її динаміку, в тому чи іншому періоді, можуть набувати першорядне значення.

Ми вчимо учнів вічних цінностей – добра, любові, милосердя, правди. Час змінюється, а з ним змінюються й учні. Вони вже живуть в епоху динамічнішого та більш інноваційного інформаційного суспільства, по-іншому сприймають світ загалом та інформацію, яку ми, дорослі, хочемо їм повідомити. Тому час ставить перед педагогами нові вимоги – створювати змістові ціннісні орієнтири, нові форми, які будуть цікавими сучасним дітям. Адже форма – лише зовнішній вияв внутрішнього змісту, вона має бути осучасненою, креативною. І все це забезпечує креативна педагогіка.

Креативна педагогіка вчить учнів засвоювати знання творчо, ставати творцями самих себе і творцями власного майбутнього. Мета креативної педагогіки полягає в тому, щоб перетворити будь – який предмет на творчий навчальний процес, який виховував би творчих учнів, які вміють і люблять учитися [1].